

Pri la verba valento

En mia artikolo de la pasinta semajno mi diris, ke PIV (2005) mencias en la Antaŭparolo la terminon “verba valento”. Kio estas la verba valento? Bonŝance la propra vortaro donas difinon:

“nombro de ligoj, kiujn verbo povas havi kun siaj komplementoj (inkl. subjekton); [ekz.] pluvas estas nulvalenta, donas estas trivalenta”

Hodiaŭ mi parolos iomete pli pri tiu afero.

En la E-Vikipedio ne troviĝas artikolo pri la verba valento. Sed en la artikolo kies kapvorto estas “Verbo”, la interreta enciklopedio bone – kvankam mallonge – informas pri la valento, aŭ “valenteco”. Mi citas:

La nombro de argumentoj, kiujn verbo bezonas, estas ĝia valenteco. Laŭ valenteco, oni povas klasifiki verbon kiel unu el:

- *Netransitiva (valenteco = 1): la verbo havas nur subjekton. Ekzemple: “li kuras”, “ĝi falas”.*
- *Transitiva (valenteco = 2): la verbo havas subjekton kaj rektan objekton. Ekzemple: “ŝi manĝas fiŝaĵon”, “ni ĉasas kuniklojn”.*
- *Duoble transitiva (valenteco = 3): la verbo havas subjekton, rektan objekton kaj nerektan objekton. Ekzemple: “mi donis al ŝi libron”, “ŝi sendis florojn al mi”.*

Lingvoj eĉ povas havi verbojn kun valenteco = 0. Ekzemple, en Esperanto, oni povas diri ke akveroj falas el la ĉielo per unu verbo, sen subjekto kaj sen objekto: “Pluvas”. Oni kelkfoje nomas ĉi tiujn verbojn “senpersonaj verboj”.

Percepteblas, ke la valento, aŭ valenteco, estas pli ampleksa ol la koncepto de transitiveco, ampleksante ĝin. Ekzemple la valento inkluzivas la subjekton – kiu ne ludas rolon rilate al la transitiveco. La subjekto estas unu el la “argumentoj” (aŭ “komplementoj”). La fakto estas, ke la verbo – aŭ sia valento – determinas, kiom da argumentoj kaj kiaj estas necesaj por ke la frazo estu korekta.

De kie devenas la termino “valento”? – De la kemia scienco. Denove mi citas PIV-on:

“[En kemio valento estas] Nombro de unuoblaj ligoj, kiujn atomo povas havi kun najbaraj atomoj en molekulo”

Do kiel atomo bezonas aliajn atomojn por formi specifan molekulon, la verbo bezonas specifan nombron de argumentoj por ke estiĝu korekta frazo.

Estis la franca lingvisto Lucien Tesnière, kiu uzis la terminon “valento” en sia teorio de la dependeco, aŭ dependogramatiko (kp. https://eo.wikipedia.org/wiki/Lucien_Tesni%C3%A8re kaj <https://eo.wikipedia.org/wiki/Dependogramatikoj>)

Bedaŭrinde ankoraŭ multaj gramatiklibroj kaj precipe vortaroj ignoras la gravecon de la valento, informante nur pri la transitiveco. Sed la transitiveco ne sufiĉas por konstrui korektajn frazojn. Ekzemple:

Laŭ ordinaraj vortaroj “loĝi”, “penetri”, “pensi” kaj “pluvi” simple estas netransitivaj verboj. Tamen ilia valento montras, ke la konstruo de la frazoj malsamas:

“loĝi” kutime bezonas subjekton kaj lokan adverbbon: *Mi loĝas en Braziljo / ĉi tie.*

“penetri” bezonas subjekton kaj kutime lokan adverbbon kiu indiku movon (ĝenerale kun la prepozicio “en”): *La veneno penetris en la sangon. La akvo penetris tien.*

“pensi” bezonas subjekton kaj – kutime – prepozitivan objekton (kun la prepozicio “pri”): *Mi pensas pri tio.*

“pluvi” ne bezonas subjekton nek iun ajn (alian) komplementon: *Kio okazas? – Pluvas.*

Ofte la vortaroj montras en la donitaj ekzemploj (kiuj nepras !), kiel oni konstruu la frazojn, sed ofte tio estas nesufiĉa aŭ konfuza. Gravus informi, kiaj komplementoj kaj – se bezonatas prepozicioj – kiuj prepozicioj devas aŭ povas esti uzataj.

Pri la valento ekzistas multaj libroj kaj artikoloj, sed ne en Esperanto (ĝi estas mallonge menciita en artikolo de Christer Kiselman, eks-prezidanto de la Akademio de Esperanto: <http://www.cb.uu.se/~kiselman/transitiv.pdf>). Ĉi tie mi mem povis nur doni etan ideon pri tiu afero.

Ĉiukaze dezireblus, ke ekzistu specifaj (kaj ampleksaj) vortaroj de verboj. Sed eĉ en la etnaj lingvoj tiaj bonaj vortaroj de verboj ĝenerale mankas, kaj oni povas diri, ke PIV jam estas malgraŭ ĉio kompare bona vortaro.